

OD REDAKCJI

Czwarty tom serii wydawniczej pt. „Głos – Język – Komunikacja”, podobnie jak poprzednie, podejmuje tematykę problemów komunikacyjnych o różnym podłożu.

Według klasycznej już teorii aktów mowy Romana Jakobsona, aby akt komunikacji był skuteczny (czyli aby porozumienie było możliwe), musi w nim wystąpić korelacja poszczególnych składników, tzn. nadawca i odbiorca muszą się porozumiewać tym samym kodem (czyli muszą znać ten sam zespół znaków i reguł ich łączenia), pozwalającym ukształtować pewną całość językową – komunikat. Odbiorca musi być w stanie dekodować odebrany komunikat, czyli zrozumieć jego treść, także dzięki temu, że jest ona zakotwiczona w określonej rzeczywistości (kontekście). Żeby nadawca i odbiorca mogli się porozumieć, musi pomiędzy nimi zaistnieć określony kontakt, obaj więc muszą być nastawieni na nadawanie i odbieranie informacji.

Zakłócenia na poziomie któregośkolwiek ze składników aktu komunikacji skutkują problemami w porozumiewaniu się. Mogą one mieć bardzo różne przyczyny, np. nadawca i odbiorca nie znają lub znają w stopniu niewystarczającym ten sam kod językowy, jeden z rozmówców nie chce nawiązać kontaktu, rozmówcy nie dysponują tą samą kompetencją kulturową (nie mają porównywalnej wiedzy o rzeczywistości), jeden z rozmówców ma problemy z budowaniem komunikatu itp. Właśnie na tego typu trudnościach skupiają się autorzy artykułów zamieszczonych w tym tomie.

Ponieważ problemy komunikacyjne są wielowymiarowe i mają różne podłoże, tom ma charakter interdyscyplinarny. Tym razem chcemy się skupić na społecznych aspektach problemów komunikacyjnych przede wszystkim u dzieci. Swoimi spostrzeżeniami na ten temat podzielili się praktykujący językoznawcy, pedagodzy, logopedzi oraz glottodydaktycy.

Artykuły zostały pogrupowane w trzech częściach. Pierwsza, zatytułowana *Społeczne aspekty wspierania rozwoju mowy*, zawiera teksty dotyczące form wsparcia dzieci z problemami komunikacyjnymi w środowisku rodzinnym, edukacyjnym i terapeutycznym oraz sposobów ich diagnozowania i opisywania.

Katarzyna Węsierska i Aleksandra Krawczyk skupiły się na trudnościach wynikających z jakości komunikatu, czyli na zagadnieniach związanych z sytuacją dzieci jakających się w środowisku edukacyjnym. Opisały sposoby wsparcia

dzieci nie tylko ze strony nauczycieli, ale także innych pracowników szkoły, logopedów i rodziców. Z kolei na problemach dzieci unikających kontaktów językowych skoncentrował się Tomasz Gosztyła. Badacz przedstawił rzadko poruszany w publikacjach naukowych problem: dokonał wstępnej charakterystyki ojców dzieci z autyzmem, w kontekście ich relacji rodzinnych i relacji z profesjonalistami. Starał się pokazać różnice w postawach i zachowaniach ojców i matek.

Dwa kolejne artykuły dotyczą problemów komunikacyjnych na poziomie kodu. Agata Mężyk i Dorota Lipiec podjęły się opisu tego, na ile rodzice wychowujący dzieci posługujące się dwoma kodami (dwoma językami) są świadomi istnienia różnych strategii wychowawczych i na ile je stosują. Swoje refleksje oparły na badaniach ankietowych i własnym doświadczeniu. Z kolei Katarzyna Ita Bieńkowska opisała rehabilitację dzieci, które z powodu uszkodzenia słuchu mają problem z opanowaniem języka mówionego lub w ogóle nie są w stanie go opanować. Autorka, która przez dziesięć lat była w województwie podkarpackim koordynatorem ogólnopolskiego programu rehabilitacji domowej małych dzieci z wadą słuchu „Dźwięki Marzeń”, przedstawiła przebieg, efekty oraz ocenę tego programu.

Ostatnie prezentowane w tej części artykuły łączy to, że dotyczą pisania, ale autorki poruszają zupełnie różne zagadnienia. Małgorzata Półtorak omówiła wybrane aspekty psychospołecznego funkcjonowania dzieci z dysleksją rozwojową. Skupiła się na kwestiach związanych m.in. z osobowością tych dzieci, ich motywacją, emocjami, kompetencjami społecznymi, samooceną, przystosowaniem do grupy. Z kolei Izabela Więcek-Poborczyk i Dorota Lipiec przedstawiają przedmiot i obszar badań patofonetyki oraz przykłady jej zastosowań w praktyce logopedycznej i poza nią. Autorki akcentują interdyscyplinarność patofonetyki.

Druga część książki, zatytułowana *Konteksty terapii logopedycznej*, zawiera pięć artykułów prezentujących różne rodzaje terapii wspierającej pracę logopedy oraz przykłady konkretnych działań logopedycznych.

Część tę otwiera niezwykle interesujący artykuł Anny Marii Pękackiej prezentujący podejście do terapii afazji obowiązujące w niemieckojęzycznych kantonach Szwajcarii. Kolejne artykuły dotyczą terapii dzieci. Gabriela Lorens i Aleksandra Karwowska opisują rolę dotyku we wczesnej interwencji logopedycznej. Autorki podkreślają, że dotyk może być zarówno bodźcem pozytywnym, jak i negatywnym, jest językiem ciała i duszy, ma ogromny wpływ na rozwój dziecka. Praktykująca na co dzień w Polskiej Fundacji Pomocy Dzieciom Niedosłyszącym – Echo logopeda Ewa Wasińska-Zdzałik, autorka kolejnego artykułu, rekomenduje zajęcia logorytmiczne jako wspomagające rozwój mowy małych dzieci z wadą słuchu. Analizuje wyniki badań postępów w nabywaniu kompetencji komunikacyjnych w efekcie uczestnictwa w specjalnie skomponowanym programie zajęć logorytmicznych, które w jej ocenie w znacznym stopniu przyczyniają się do lepszego przygotowania dzieci do zajęć w przedszkolu i szkole.

Terapia logopedyczna może być utrudniona, jeśli pacjentem jest dziecko z trudnymi zachowaniami. Aneta Lew-Koralewicz pokazuje, że w pracy z takimi pacjentami efektywną metodą modyfikacji zachowań niepożądanych jest trening komunikacji funkcjonalnej, który bazuje na zastąpieniu zachowań trudnych poprzez akceptowane formy komunikacji. Autorka prezentuje także trzy przypadki pacjentów mających różne niepełnosprawności. Dwa ostatnie artykuły to studia przypadków. Wanda Kostecka przedstawiła niespełna trzyletnie dziecko z wczesną niepełnością mowy, wychowujące się w rodzinie dwujęzycznej, z kolei Izabela Marczykowska i Wioletta Koczaja-Styka ukazały rozwój mowy dziecka urodzonego w 27. tygodniu ciąży. Obydwa artykuły zawierają plany terapii i mogą stanowić źródło inspiracji dla logopedów pracujących z takimi pacjentami.

Ostatnią część tworzą *Varia*. Składają się na nią trzy teksty. Pierwszy z nich, przygotowany przez Katarzynę Itę Bieńkowską i Agnieszkę Woźniak, jest sprawozdaniem z I Konferencji Naukowo-Szkoleniowej „Norma i zaburzenia komunikacji językowej w kontekście edukacyjnym”, która odbyła się 7 października 2016 r. w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Drugi, napisany przez Agnieszkę Myszkę, to recenzja książki *Wybrane problemy wsparcia wczesnorozwojowego i edukacji dzieci i młodzieży z wadą słuchu na przykładzie pięciu krajów europejskich*, redagowanej przez trzy surdologopedki Katarzynę Itę Bieńkowską, Małgorzatę Zaborniak-Sobczak i Edytę Tomińską. Ostatni artykuł otwiera serię *Moje życie z...* – to esej o chorobie Parkinsona napisany przez cierpiącego na nią młodego człowieka, Sebastiana Gałuszkę. Tekst, niepozbawiony ironicznego dystansu i miejscami czarnego humoru, jest jednak przepętniony optymizmem i nadzieją. W końcu przecież co roku pojawiają się nowe leki na nieuleczalne dotąd choroby. A dystans do siebie i swoich problemów pozwala jakoś sobie z nimi radzić. Jeśli nawet nie samemu, to przecież są inni, którzy mogą i chcą pomagać. Oby było ich jak najwięcej!

Podobnie jak poprzednie tomy tej serii, również tę publikację adresujemy przede wszystkim do studentów logopedii, ale także logopedów, nauczycieli, pedagogów, dziennikarzy, studentów i wszystkich innych osób czynnie pracujących głosem i nad głosem. Mamy nadzieję, że lektura prezentowanych tu tekstów zainspiruje czytelników do samokształcenia i do opracowania własnych programów, których celem jest rozwijanie umiejętności komunikacyjnych dzieci z różnymi trudnościami.

Agnieszka Myszka
Katarzyna Ita Bieńkowska
Izabela Marczykowska